

Fogorvosi anyagtan fizikai alapjai

7.

Mechanikai tulajdonságok 1.

Kiemelt témák:

- ❖ Rugalmas alakváltozás
- ❖ Merevség és összefüggési a kötési energiával
- ❖ A geometriai tényezők szerepe egy test merevségében

Tankönyv
fejezetei:
14-15.

HF:
4. fej.:
1, 2, 4-6, 9, 11,
14, 16, 17, 24

1

rugalmas B mn 1. A rá ható erő következtében megváltozott alakját a hatás megszűntével visszanyerő. | Vmihez hozzájutódva róla visszapatlanó.

képlékeny C mn 1. Műsz Könnyen gyúrható, alakítható.

merev B mn 1. Nem rugalmas, nem hajlékony <anyag, test>. | Rugalmasságát, hajlékonyságát vesztett <test(rész)>.

erős A I. mn 3. Károsító hatásoknak ellenálló, szilárd, tartós. Erős szövet, vár. Szh: erős, mint a bőr: nagyon tartós <szövet>.

gyenge A gyöngye I. mn 2. Nagyobb megterhelést el nem viselő. Gyenge kötél. | nép

szilárd B mn 1. Helyéből ki nem mozdítható, biztos, erős, tartós. Szilárd építmény; szilárdan összeilleszt vmit. 2. Fiz Határozott térfogatú és alakú <anyag, test, ill. ennek halmazállapota

szívós B mn 1. Nehezen törhető, szakítható, téphető v. rágható.

3

Egy kis nyelvészkedés:

„A marslakók egyike, Teller Ede gyakran mondogatta, hogyha ő nem Ady Endre nyelvén tanul gondolkodni, akkor belőle legfőljebb csak egy közepesnél valamivel jobb fizikatanár lett volna.”

Ove Berglund svéd orvos és műfordító:

„Ma már, hogy van fogalmam a nyelv struktúrájáról, az a élelményem: a magyar nyelv az emberi logika csúcsterméke.”

Jacob Grimm meseíró és egyben az első német nyelvten megalkotója is a 19. században:

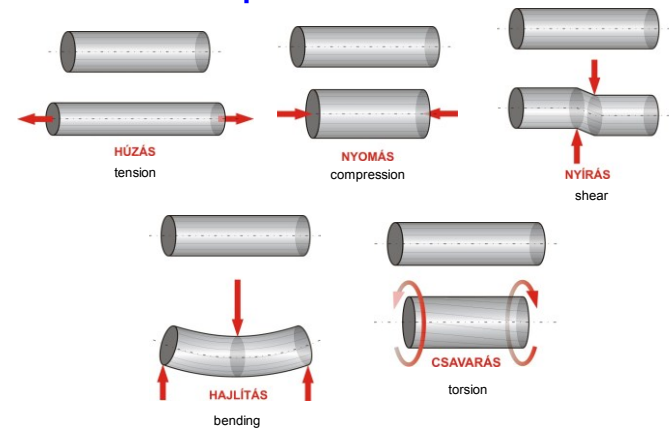
„A magyar nyelv logikus és tökéletes felépítése felülmúl minden más nyelvet”

2

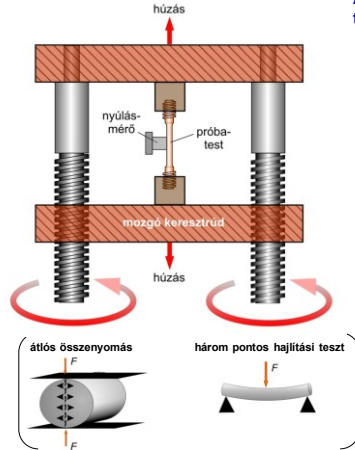
Deformációtípusok

erőhatás → alakváltozás (deformáció)

4

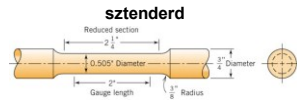
Tesztelés

A mérésből nyert mechanikai tulajdonságok értékét befolyásolja:

- Az igénybevétel típusa (nyújtás, ...)

- A minta geometriája

- A terhelés időbeli lefutása

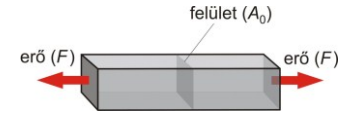
- statikus
- dinamikus
- tartós (egyenletes, változó)

- hőmérséklet

5

Húzás

Terhelés jellemzése:

$$(\text{húzó-})\text{feszültség } (\sigma) = \frac{F}{A_0} \quad [\sigma] = \frac{\text{N}}{\text{m}^2} = \text{Pa}$$

mérnöki rendszer!

Alakváltozás jellemzése:

relatív hosszváltozás (nyúlás) (ε):

$$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l_0} \quad [\varepsilon] = 1$$

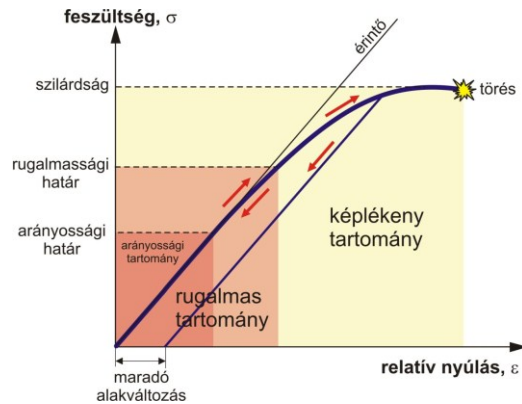
mérnöki rendszer!

→ belső feszültségek

Összenyomásnál: irányok fordítottak, nyomófeszültség negatív, relatív hosszváltozás (rövidülés) negatív.

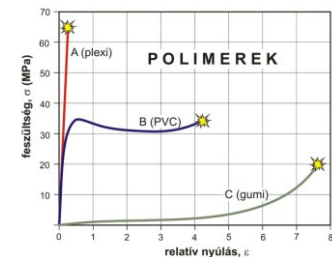
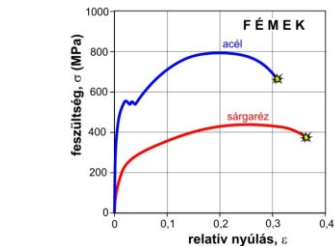
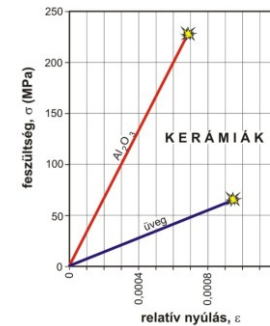
6

Terhelési diagram

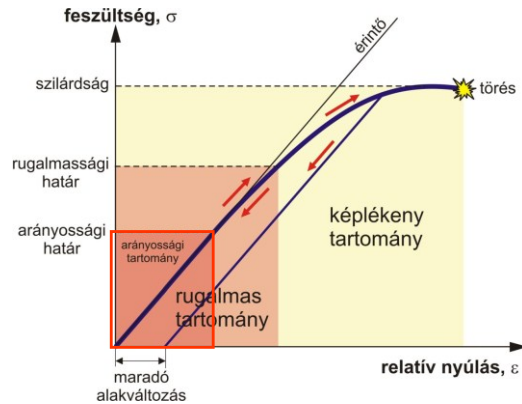
7

Példák:

8

Terhelési diagram

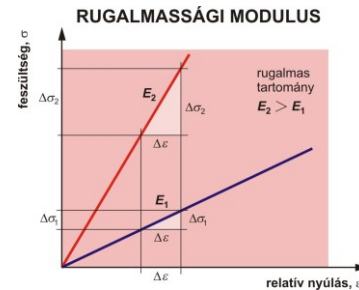

9

Rugalmas viselkedés (arányossági határig)

Húzás/összenyomás

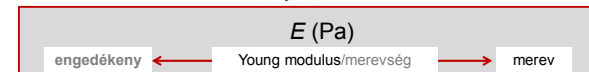
Hooke-törvény: $\sigma = E \cdot \varepsilon$ E — **rugalmassági (Young-) modulus** [E] = Pa

$$E = \frac{\Delta \sigma}{\Delta \varepsilon}$$

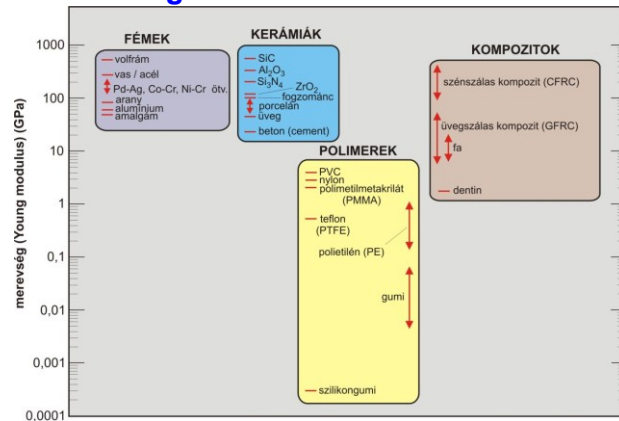
E — nyújtással, vagy összenyomással szemben mutatott „ellenállás”, **merevség**

$1/E$ — nyújtásra vagy összenyomásra való „készség”, **rugalmasság**

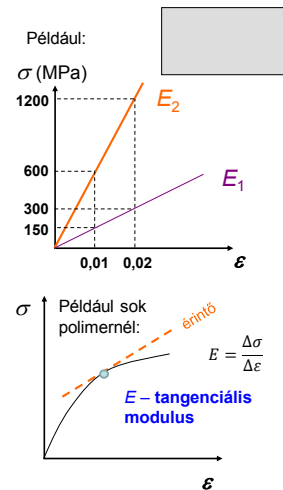

10

Merevség

11

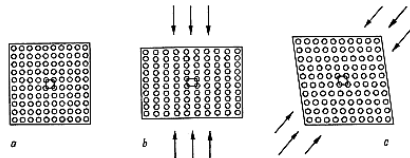

Néhány fogászati anyag merevsége:

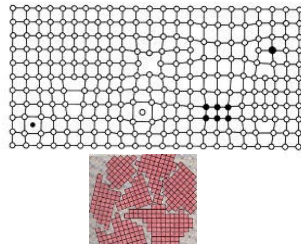
anyag	E (GPa)
fogzomlanc	≈ 100
dentin	≈ 15
acél	200-230
amalgám	50-60
arany	79
arany ötvözetek	75-110
Pd-Ag ötvözetek	100-120
Co-Cr ötvözetek	120-220
Ni-Cr ötvözetek	140-190
üveg	60-90
kerámiák	60-400
porcelán	60-110
PMMA (polimetilmetakrilát)	2,4-3,8
szilikon	$\approx 0,0003$

12

Rugalmas alakváltozás atomi szinten

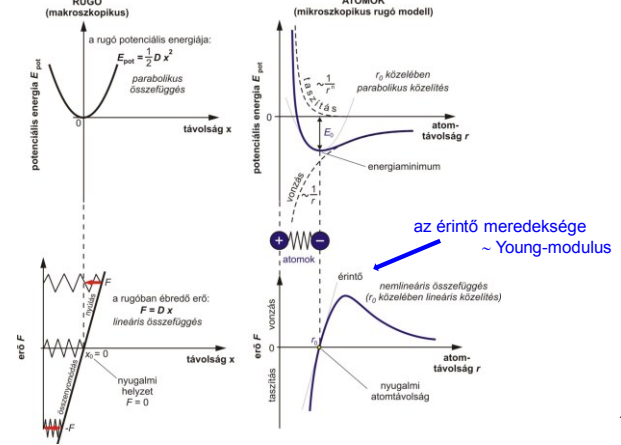
Kristályhibák, szemcseméret szerepe?

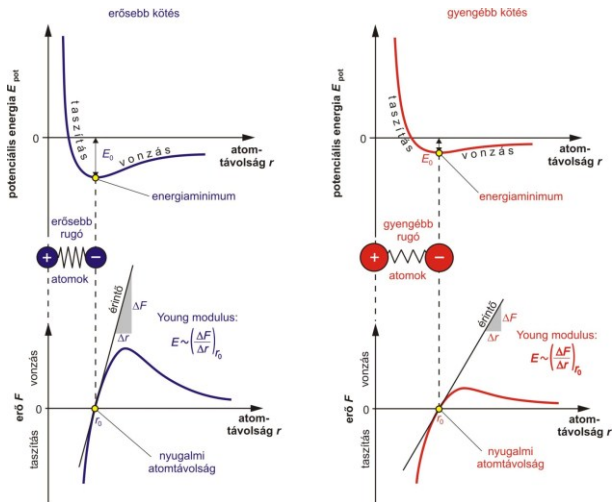
A Young-modulus (E) és a Poisson szám (μ) (l. később) kevésbé érzékenyek a hibákra.

13

A Young-modulus atomi értelmezése

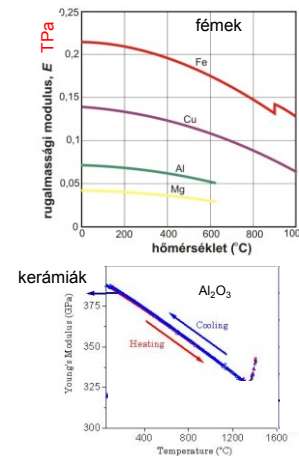

14

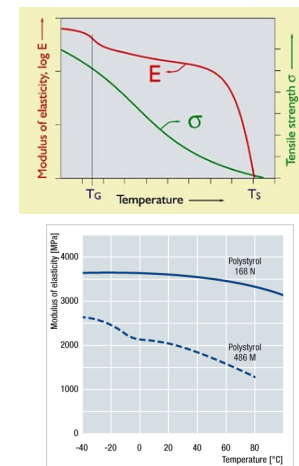

15

Hőmérséklet hatása:

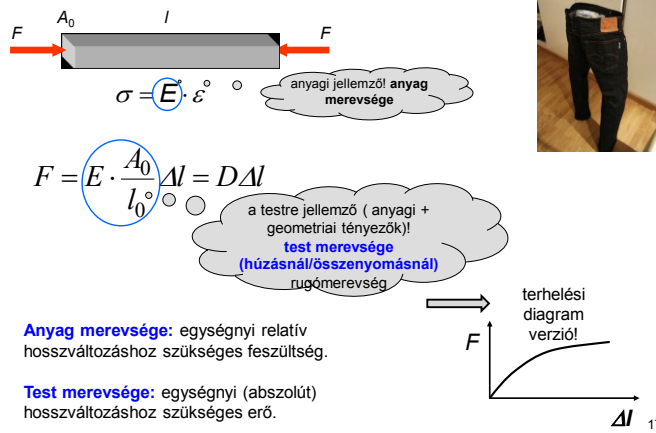

szemikristályos polimerek

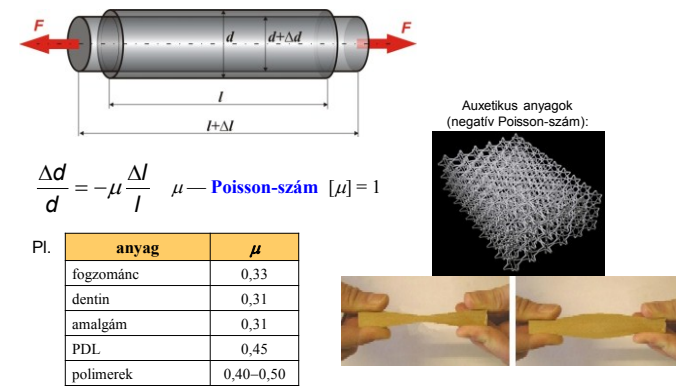

16

Test merevsége (húzással/összenomással szemben)

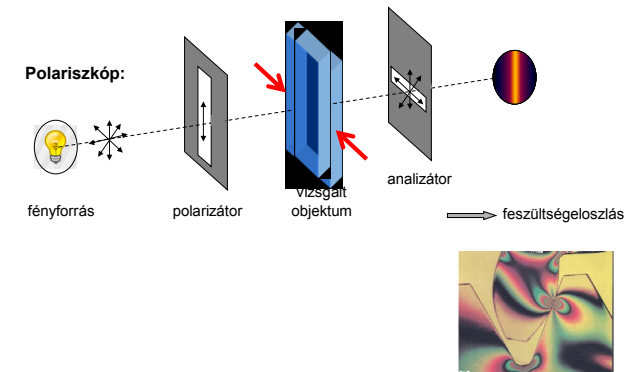
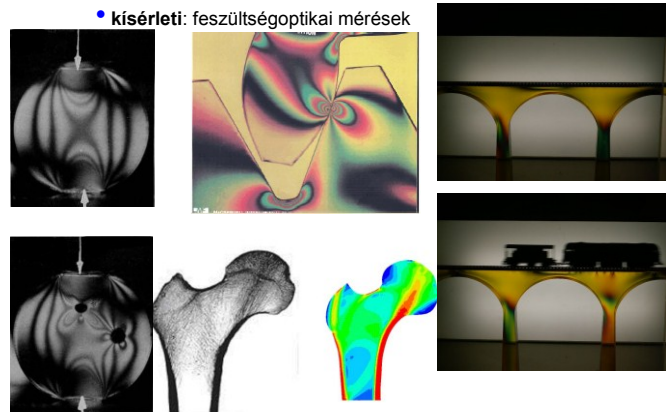

Harántirányú méretváltozás:

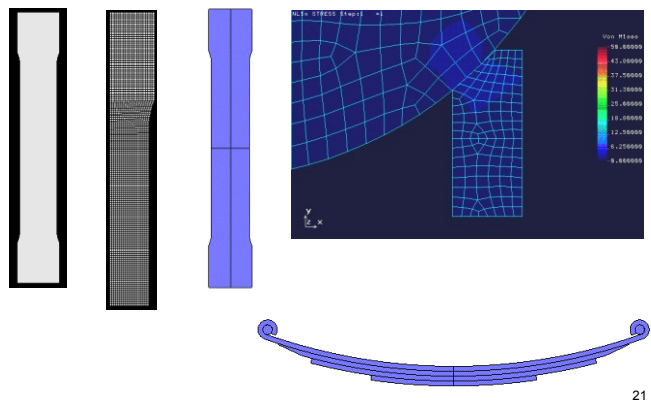

Homogén, izotróp anyag rugalmas viselkedését egyértelműen meghatározza E és μ .

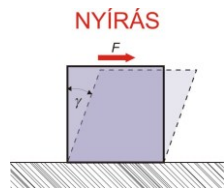
Feszültség eloszlás vizsgálata

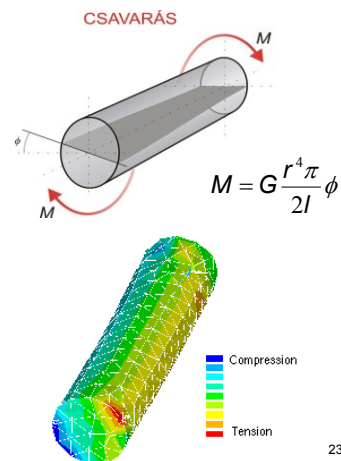
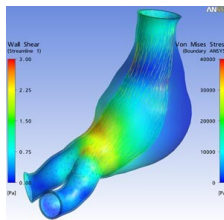
- elméleti: véges elem analízis

21

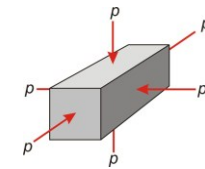

$$\sigma = G\gamma$$

23

Izotróp összenyomás

$$p = \frac{E}{3(1-2\mu)} \frac{\Delta V}{V}$$

K : térfogati rugalmassági (kompressziós) modulus (Pa)

$$\frac{\Delta V}{V} = \frac{3(1-2\mu)}{E} p$$

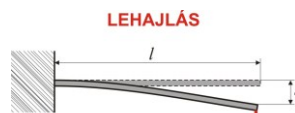
κ : kompresszibilitás (1/Pa)

anyag	κ (1/GPa)
levegő	7650
víz	0,45
aluminium	0,009

22

Hajlítás

„hajlítás = nyújtás + összenyomás”

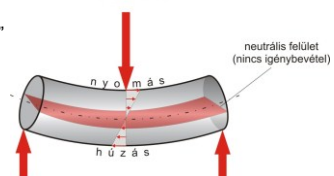

$$F = 3E \cdot \frac{\Theta}{l^3} \cdot s$$

test merevsége (hajlításnál)

Θ = másodrendű nyomaték (felületi tehetetlenségi nyomaték)

HAJLÍTÁS

KERESZT. METSZETEK

MÁSODENDŰ NYOMATÉKOK

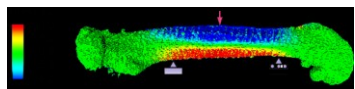
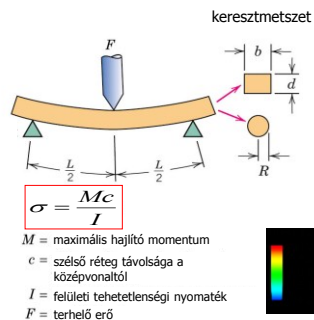
kör $\Theta = \frac{\pi}{4} \cdot r^4$

körgyűrű $\Theta = \frac{\pi}{4} \cdot (r_2^4 - r_1^4)$

tégialap $\Theta = \frac{1}{12} \cdot a \cdot b^3$

24

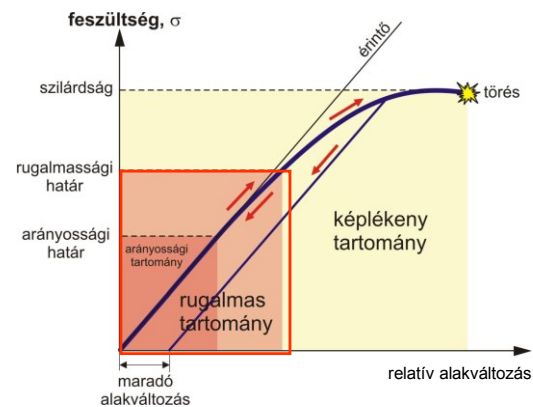
Hárompontos hajlítási teszt

	$\frac{M}{FL/4}$	$\frac{c}{d/2}$	$\frac{I}{bd^3/12}$	$\frac{\sigma}{\frac{3FL}{2bd^2}}$
	$\frac{FL}{4}$	R	$\frac{\pi R^4}{4}$	$\frac{FL}{\pi R^3}$

25

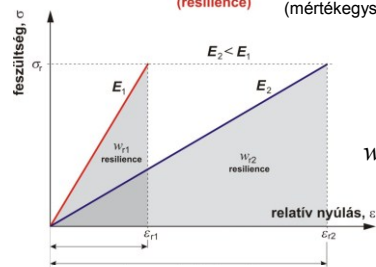
Terhelési diagram

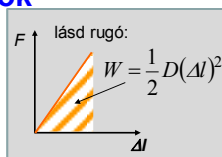
26

Egyéb rugalmassági jellemzők

FAJLAGOS ELASZTIKUS DEFORMÁCIÓS MUNKÁ (w_r)
 (resilience) (mértékegysége J/m³)

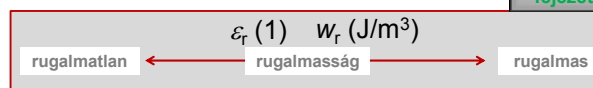

viisszarugózó képesség

$$w_r \approx \frac{1}{2} \sigma_r \epsilon_r = \frac{1}{2} E \epsilon_r^2 = \frac{1}{2E} \sigma_r^2$$

Következő előadáshoz:
 16-17. tankönyvi fejezetek

27